

Voldelig ekstremisme som både angrep og forsvar

Jonas R. Kunst

jonas.r.kunst@bi.no

Institutt for kultur og kommunikasjon, Handelshøyskolen BI

Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

En ny spørreundersøkelse på tvers av 58 land har undersøkt ulike typer motivasjon for voldelig ekstremisme.

Omtalt artikkel

Kunst, J. R., Besta, T., Jaśkiewicz, M., Gajda, A. N., Sanden, M., Flatebø, M. M., Adebayo, S. O., Adonis, M., Agyemang, C. B., Boateng, R. A., Akfirat, S. A., Al-adawi, S., Ambrosio, C., Anjum, G., Aruta, J. J. B. R., Austers, I., Barry, O., Bastian, B., Becker, M., ... Obaidi, M. (2026). The psychology of offensive and defensive intergroup violence: Preregistered insights from 58 countries. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 123(13), e2535665123. <https://doi.org/10.1073/pnas.2535665123>

I sitt manifest la terroristen Anders Behring Breivik frem en utvetydig, todelt argumentasjon for 22. juli-angrepet. På den ene siden handlet angrepet om «vår eksistensielle overlevelse som ikke-islamske land og kulturer» (s. 391) og «vår rett og plikt å bidra til å bevare vår identitet, vår kultur og vår nasjonale suverenitet» (s. 1518) mot en påstått pågående islamsk kolonisering (Breivik, 2011). På den andre siden beskrev Breivik en offensiv motivasjon hvor de europeiske statene må «gripe politisk kontroll [...] gjennom et statskupp, erklære unntakstilstand, suspendere grunnloven [...] arrestere, dømme og henrette alle kategori A- og B-forrædere» (s. 797) blant Vest-Europas politiske og kulturelle elite (opptil «200 000»). Et statskupp og henrettelse av hundretusenvis av politiske motstandere er ikke beskyttelse av eksisterende grenser; det er et program for å erobre makten, eliminere ideologiske motstandere og påtvinge et nytt politisk og kulturelt regime.

I manifestet blir et program for politisk maktovertakelse og masseutrensning konsekvent forklart med språk om forsvar og bevaring. Mønsteret med å bruke en defensiv innramming for å gi handlingene moralsk gyldighet går igjen hos militante grupper på tvers av det ideologiske spekteret, fra ISIS til høyreekstreme bevegelser, og hos statlige aktører som rettferdiggjør angrepskrig som forhåndsforvar. Gjennom historien har voldelig ekstremisme ofte blandet offensive ambisjoner om dominans med defensive fortellinger om beskyttelse. Likevel har psykologisk forskning på voldelig ekstremisme i stor grad behandlet voldelige intensjoner som et samlet fenomen, uten å skille mellom motivasjonen for å forsvare gruppen og motivasjonen for å utvide dens makt (Kunst et al., 2026).

I en preregistrert studie med 18 128 deltakere fra 58 land og autonome regioner undersøkte vi om defensive og offensive voldelige ekstremistintensjoner lar seg skille psykometrisk på tvers av kulturer. Videre undersøkte vi om intensjonene henger sammen med ulike sosiopolitiske holdninger og personlighetstrekk, og om de viser ulike sammenhenger med samfunnsforhold på landnivå (Kunst et al., 2026). Studien vår bygger på evolusjonpsykologiske perspektiver om at mennesket har utviklet separate mekanismer for forsvar (trusselrespons) og angrep (ressursanskaffelse og dominans; Lopez,

2017; Wrangham, 2018), og på regulatorisk fokusteori, som skiller en prevensjonsorientering (forsvar, sikkerhet) fra en promosjonsorientering (framstøt, gevinst; Higgins, 1998).

Angrep og forsvar er distinkte, men korrelerte

En konfirmerende faktoranalyse viste at en tofaktorstruktur passet dataene på defensive og offensive ekstremistintensjoner svært godt på tvers av land. De to dimensjonene var moderat positivt korrelert ($r = .52$), men psykometrisk klart distinkte. I 56 av 58 land rapporterte deltakerne konsistent sterkere defensive intensjoner enn offensive intensjoner. Kun Hongkong og Pakistan utgjorde unntak. Mønsteret er i tråd med både moralfilosofiske og evolusjonære argumenter om at beskyttelsesvold tilskrives større moralsk legitimitet enn ekspansjonsvold, og at vi trolig har utviklet mer robuste psykologiske mekanismer for forsvar enn for angrep (De Dreu et al., 2016).

Ulike psykologiske profiler for angrep og forsvar

Selv om de to formene for ekstremisme samvarierte, viste de tydelig ulike sammenhenger med personlighet og ideologi. Sosial dominansorientering og religiøs fundamentalisme var nesten dobbelt så sterkt knyttet til offensive som til defensive intensjoner. Mer overraskende var de såkalte mørke trekkene machiavellisme (tendensen til å være manipulerende) og narsissisme sterkest forbundet med defensive intensjoner. Vi tolker sammenhengen som at manipulerende personer strategisk gjenkjenner en defensiv innramming som mer legitim og med lavere omdømmekostnad enn åpen dominansstreben. Nettopp en slik retorisk bevegelse ser vi blant annet hos Breivik. Narsissister kan på sin side tolke trusler mot gruppen som trusler mot dem selv, og dermed mobilisere defensiv vold. Psykopati var like sterkt knyttet til begge formene for ekstremisme, kanskje fordi sadistiske og spenningsøkende sider gjør disse personene tilbøyelige til å utøve vold uavhengig av andre former for motivasjon.

Offensiv ekstremisme og svak samfunnsstruktur

På landnivå var offensiv – heller enn defensiv – ekstremisme særlig sentralt. Mennesker i land som opplevde mer terrorisme (høyere skår på Global Terrorism Index), viste høyere offensive ekstremismeintensjoner. I tillegg viste mennesker i land med svakere demokrati- og utviklingsnivå, økt politisk terror, høyere intensitet i interne konflikter og flere voldelige demonstrasjoner mer offensive intensjoner.

Implikasjoner for forebygging av ekstremisme

Fordi defensive intensjoner er vesentlig mer utbredt og lettere oppnår moralsk legitimitet, vil narrativer som rammer voldelige handlinger inn som «nødvendig forsvar», antakeligvis kunne mobilisere bredere oppslutning enn rent ekspansjonistiske budskap. Å avkle slike fortellinger bør være en sentral del av forebyggingsarbeidet med ekstremisme. Samtidig viser studien at offensive intensjoner henger tettest sammen med faktisk samfunnsvold. Resultatene tyder på at man bør følge særlig med på offensive intensjoner når man vurderer risiko på samfunnsnivå.

På individnivå taler de ulike psykologiske profilene for at intervensjoner bør tilpasses motivasjonsprofil. Hos personer disponert for offensiv ekstremisme bør tiltak antakeligvis adressere

dominansrelaterte og fundamentalistiske ideologiske trekk, mens defensiv ekstremisme i større grad krever arbeid med opplevde gruppetrusler, manipulative tendenser og narsissistisk sårbarhet for kollektive krenkelses. På samfunnsnivå antyder funnene at demokratiske institusjoner og menneskelig utvikling kan spille en særlig viktig rolle for å motvirke offensiv ekstremisme, mens forsvarsmotivert ekstremisme kan kreve andre verktøy.

Design

- Preregistrert studie med 18 128 deltakere fra 58 land og autonome regioner.
- Deltakerne ble bedt om å oppgi defensive og offensive intensjoner i skalaer med seks utsagn hver.
- Defensive intensjoner ble målt med utsagn som «Jeg er forberedt på å bruke vold for å forsvare gruppen min mot andre».
- Offensive intensjoner ble målt med utsagn som «Jeg er forberedt på å voldelig angripe andre slik at gruppen min blir mer mektig».

Hovedfunn

- Tofaktormodellen viste god tilpasning og måleinvarians på tvers av land. Offensiv og defensiv ekstremisme var moderat korrelerte ($r = .52$), men psykometrisk distinkte.
- Defensive intensjoner var høyere enn offensive i 56 av 58 land.
- Sosial dominansorientering og religiøs fundamentalisme var sterkere knyttet til offensive enn defensive intensjoner; machiavellisme og narsissisme viste motsatt mønster. Psykopati var like sterkt knyttet til begge.
- Offensive, men ikke defensive intensjoner var assosiert med høyere landsnivåer på Global Terrorism Index, politisk terror, indre konflikter og voldelige demonstrasjoner, og med lavere demokrati- og utviklingsnivåer.

Referanser

- Breivik, A. B. (2011). *2083: A European Declaration of Independence*. Selvpublisert digitalt dokument.
- De Dreu, C. K. W., Gross, J., Méder, Z., Giffin, M., Prochazkova, E., Krikeb, J. & Columbus, S. (2016). In-group defense, out-group aggression, and coordination failures in intergroup conflict. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(38), 10524–10529. <https://doi.org/10.1073/pnas.1605115113>
- Higgins, E. T. (1998). Promotion and prevention: Regulatory focus as a motivational principle. In M. P. Zanna (Red.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 30, s. 1–46). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60381-0](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60381-0)

- Kunst, J. R., Besta, T., Jaśkiewicz, M., Gajda, A. N., Sanden, M., Flatebø, M. M., Adebayo, S. O., Adonis, M., Agyemang, C. B., Boateng, R. A., Akfirat, S. A., Al-adawi, S., Ambrosio, C., Anjum, G., Aruta, J. J. B. R., Austers, I., Barry, O., Bastian, B., Becker, M., ... Obaidi, M. (2026). The psychology of offensive and defensive intergroup violence: Preregistered insights from 58 countries. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 123(13), e2535665123. <https://doi.org/10.1073/pnas.2535665123>
- Lopez, A. C. (2017). The evolutionary psychology of war: Offense and defense in the adapted mind. *Evolutionary Psychology*, 15(4), 1474704917742720. <https://doi.org/10.1177/1474704917742720>
- Wrangham, R. W. (2018). Two types of aggression in human evolution. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 115(2), 245–253. <https://doi.org/10.1073/pnas.1713611115>

